

Čištění Vltavy 2009

Jižní Čechy – V sobotu 12. září 2009 se již po čtrnácté uskutečnilo podzimní čištění vltavského toku a jeho břehů na sedmdesátikilometrovém úseku řeky v jižních Čechách mezi Vyším Brodem a Boršovem nad Vltavou. Záslužnou dobrovolnickou akci organizuje Sdružení pro Vltavu, založené v roce 1995 (neformálně již roku 1993), tentokrát ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody, Ministerstvem životního prostředí, Nadačním fondem Veolia voda a místními orgány a jednotlivci jako součást iniciativy Clean up the world.

Letošního ročníku se zúčastnilo 188 dobrovolníků a výsledkem jejich celodenní práce bylo 12 kontejnerů naplněných nejrůznorodějším odpadem posbíraném v korytě řeky, na břehových svazích či v litorálních porostech vrbiček. Podle vyjádření jednoho z dlouholetých účastníků byla letos situace o něco horší než v předchozích letech kvůli povodni, která se v létě prohnala korytem Vltavy a cestou s sebou strhla mnohé z toho, co pak proud okrasně rozvěsil po pobřežní zeleni.

Všichni účastníci byli rozděleni do několika skupin a rozmístěni ve zhruba dvacetikilometrových intervalech v různých kempech podél čištěného úseku Vltavy. Ve skupince, k níž jsem se přidala, bylo odhadem 40 lidí a první čističi se již v pátek odpoledne začali sjíždět do kempu Nové Spolí v Českém Krumlově. Na druhý den ráno jsme vydali autobusem do Zlaté Koruny, odkud celá naše flotila vyplouvala, aby vyčistila zhruba 20 kilometrový úsek řeky.

Nepřilíší vábnou, leč ušlechtilou a chvályhodnou náplň sobotního dne zpříjemňovala malebná povltavská krajina Blanského lesa, přirozené porosty smíšených lesů a do nebe čnící skalní ostrohy vyvažovaly dojem z lodí plných odpadků a k tomu na duši hřál pocit, že alespoň něco děláme pro přírodu. První zastávka dne byla za Dívčím kameňem, ve vyhlášeném vodáckém občerstvení „U Maringotek“. Zde jsme kolem půl čtvrté zakončili první etapu cesty, vyložili svůj náklad, občerstvili se čajem a skvělými plackami a pokračovali v už ne tak intenzivním čištění toku až do Boršova nad Vltavou. Spanilá jízda čističů přes několik jezů byla zakončena kolem osmé hodiny večerní nástupem do autobusu a návratem k suchým botám a teplé sprše v kempu.

Přestože jsem ochránář spíše pasivní, celá akce ve mně vzbudila velice příznivý dojem, jak po stránce lidské, tak profesionální. Přece jen ještě občanům České republiky záleží na tom, jak vypadá jejich okolí a jaký je stav naší přírody...

Více info viz <http://www.sdruzeniprovltavu.cz>

Radka Poláková, AOPK ČR Praha

Samice práchnivce *Choleva lederiana lederiana* z Ledové jeskyně na Bezdězu (délka těla 5,5 mm) Foto J. Růžička

Práchnivec *Choleva lederiana lederiana* – glaciální relikv v Ledové jeskyni na Bezdězu

Jan Růžička, Roman Mlejnek

Známý vrch Bezděz (603,5 m n. m.) je nejvyšším bodem Bezdězské vrchoviny (geomorfologický celek Ralská pahorkatina). Jedná se o rozsáhlý nesouměrný neovulkanický kužel, který je na lokalitě ze sodalitického fonolitu vypreparovaného z křídových hornin (DEMEK & MACKOVČIN 2006). Celá lokalita je součástí přírodní rezervace Velký a Malý Bezděz, kde jsou chráněna zchovalá společenstva svahových až suťových lesů a bezlesí s významnými druhy rostlin a živočichů. K vzácnostem zdejší entomofauny patří především tesařík alpský (*Rosalia alpina*) a tesařík jilmový (*Necydalis ulmi*) (MACKOVČIN et

al. 2002). Na severním svahu Velkého Bezdězu, přibližně v nadmořské výšce 510 m, se rovněž nachází zajímavá puklinová jeskyně (Ledová jeskyně na Bezdězu). V letech 2005–2008 v ní byl proveden biospeleologický průzkum, který podtrhl význam této nekrasové jeskyně i celé přírodní rezervace.

Propastovitá jeskyně puklinového charakteru, hluboká 15 m, se řadí mezi jeskyně paledové. To znamená, že se v ní tvoří a udržuje v chladné části roku led, který v teplé části roku roztává (PANOS 2001). Průzkum v jeskyni byl realizován metodou zemních pastí s návnadou a fixační tekutinou. Pastí byly instalovány dne 7. 10. 2005, kontrolovány 17. 7. 2006 a zrušeny dne 11. 6. 2008. V jeskyni se rovněž nachází vrstva listů, ze které byl 11. 6. 2008 proveden prosev. Dne 17. 7. 2005 byla na spodní etáži pozorována vrstva podlahového a částečně i stěnového ledu.

Při biospeleologickém průzkumu byli nejvíce zastoupeni brouci. Jednalo se o čeledi Cryptophagidae, Leiodidae a Staphylinidae. Z drabčičků (Staphylinidae) stojí za zmínku nález druhu *Leptusa flavicornis* Brancsik, 1874. Jedná se o vzácný chladnomilný lesní druh, který je v Čechách sbírán hlavně v Krkonoších a na Šumavě. Vyskytuje se rovněž v sutích (RŮŽIČKA & VONIČKA 1999). Z čeledi Leiodidae byl v jeskyni doložen výskyt dvou ex. druhů *Catops fuliginosus fuliginosus* Erichson, 1837 a masový výskyt druhů *Catops picipes* Fabricius, 1787 a *Catops longulus* Kellner, 1846. Jednotlačně nejzajímavější byl však nález práchnivce druhu *Choleva lederiana lederiana*.

Choleva lederiana Reitter, 1902 je druhem rozšířeným od Irsku přes sever Evropy až na Ural a Altaj. Jeho ostrůvkovitý výskyt ve střední Evropě lze hodnotit jako glaciální relikv, nalézáný pouze v chladných sutích a v jeskyních. Jeskynní populace z Německa, Polska a Maďarska jsou hodnoceny jako samostatné poddruhy (RŮŽIČKA & VAVRA 2003). V České republice se nominotypický poddruh nachází v pásu izolovaných lokalit v sutích Českého středohoří, Labských pískovců a Lužických hor, jednotlivé další lokality s výskytem tohoto druhu jsou známé také ze sutí Jizerských hor, Krkonoš, Krušných hor, Českého lesa a Šumavy (např. RŮŽIČKA 1999; 2000; 2007; RŮŽIČKA & VONIČKA 1999; RŮŽIČKA & VAVRA 2003). Izolovaný výskyt je znám též z nejvyšších poloh bavorského pohoří Fichtelgebirge (RŮŽIČKA & VAVRA 2003).

V Ledové jeskyni na Bezdězu byl tento druh zjištěn na spodní etáži v zemní pasti v počtu 12 ex., jeden ex. byl dále individuálně sebrán v jeskyni 11. 6. 2008.

Choleva lederiana lederiana patří mezi významné bioindikační druhy. RŮŽIČKA & VAVRA (2005) jej řadí do kategorie zranitelný (VU). V Ledové jeskyni na Bezdězu se pravděpodobně jedná o stabilní populaci, která zde

přežívá zásluhou vhodných mikroklimatických podmínek. Výše uvedený druh byl navíc v České republice prvně doložen z jeskyně.

J. Růžička, Fakulta životního prostředí
ČZU v Praze

R. Mlejnek, Správa jeskyní České republiky,
oddělení péče o jeskyně, Blansko

LITERATURA

DEMEK J. & MACKOVČIN P. eds (2006): Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 582 str. – MACKOVČIN P., SEDLÁČEK M. & KUNCOVÁ J. eds (2002): Liberecko. In: MACKOVČIN P. A SEDLÁČEK M eds: Chráněná území ČR, svazek III. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 331 str. – PANOŠ V. (2001): Karsologická a speleologická terminologie. Výkladový slovník s ekvivalenty ve slovenštině a jednacích jazycích Mezinárodní speleologické unie (UNESCO). Knižní centrum, Žilina, 352 str. – PRUNER L. & MÍKA P. (1996): Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování. Klapalekiana, 32 (Suppl.): 1-175. – RŮŽIČKA J. (1999): Beetle communities (Insecta: Coleoptera) of rock debris on the Boreč hill (Czech Republic: České středohoří mts). Acta Societatis Zoologicae Bohemicae, 63: 315-330. – RŮŽIČKA J. (2000): Beetle communities (Insecta: Coleoptera) of rock debris on the Kamenec hill (Czech Republic: České středohoří mts). Acta Universitatis Purkynianae, Studia Biologica, 4: 175-182. – RŮŽIČKA J. (2007): Brouci (Coleoptera) v sutích Komářského vrchu v katastrálním území Nová Ves u Kraslic, str. 83-102. In: HEJKAL J., HAVALOVÁ A. & MIČHÁLEK J. (eds): Příroda Kraslicka 1. Nakladatelství Jan Farkač, Praha, 134 str. – RŮŽIČKA J. & VÁVRA J. (2003): A revision of the *Choleva agilis* species group (Coleoptera: Leiodidae: Cholevinae), str. 141-255. In: CUCCODORO G. & LESCHEN R. A. B. (eds): Systematics of Coleoptera: Papers Celebrating the Retirement of Ivan Löbl. Memoires on Entomology, International, Vol. 17. Associated Publishers, Florida, v + 955 str. – RŮŽIČKA J. & VÁVRA J. (2005): Leiodidae, str. 431-432. In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. AOPK ČR, Praha, 760 str. – RŮŽIČKA J. & VONIČKA P. (1999): Brouci (Coleoptera) suťových ekosystémů Jizerských hor a Ještědu (severní Čechy). Sborník Severočeského Muzea, Přírodní vědy, 21: 189-201.

Oldřich Potůček fotografuje orchideje na klasické durynské lokalitě Tote Täler u Naumburgu; květen 1965.

Foto J. Čeřovský

Oldřich Potůček – slovenský orchideolog českého původu a evropského významu

Letos na jaře, v čase kdy v našich zeměpisných šířkách začínají do květu vyrážet první planě rostoucí orchideje, náhle a neočekávaně dne 19. 4. 2009 zemřel ve svém bydlišti v Pustých Úlanech na Slovensku vynikající znalec těchto rostlin Oldřich Potůček.

Rodák z Hradce Králové (*30. 11. 1929) po maturitě na tamním gymnáziu začal v roce 1949 studovat botaniku na pražské Přírodovědecké fakultě UK. Výbornému studentu se špatným kádrovým profilem (syn obchodníka a k tomu ještě věřící) bylo po dvou letech přerušeno studium a byl povolán k nástupu vojenské služby. V roce 1953 se však na fakultu vrátil. Po dokončení studia roku 1956 nastoupil na Šlechtitelskou stanici Sládkovičovo na jižním Slovensku; tam se trvale usadil, oženil a založil rodinu. Čtyřicet let působil jako úspěšný šlechtitel a fytopatolog.

Přestože milovaná orchideologie byla pro Oldřicha Potůčka tedy vlastně jen zálibou ve volném čase, dosáhl v tomto oboru značných úspěchů. Zúčastňoval se řady konferencí, sjezdů a exkurzí domácích i zahraničních, mimo svou vlast hlavně v Německu, kde byl velmi vážen, a publikoval své práce v odborném tisku. Přispěl i do naší *Ochrany přírody* přehledem taxonů čeledi *Orchidaceae* v tehdejší Československu. Pro vědu spolu s botanikem Meredou popsal ze Slovenska v roce 1998 nový druh kruštík *Futákův* (*Epipactis futaki*).

Milovníci orchidejí jsou i jejich ochránci. Také Oldřich Potůček působil jako aktivní zpravodaj štátní ochrany přírody okresu Galanta. Autorsky se podílel i na popisu téměř všech druhů vstavačovitých v 5. svazku *Červené knihy ČR a SR* (1999). Velkého úspěchu dosáhla kniha *Všecko o orchidejích* (Potůček O. & Čačko Ľ. 1996), kterou nakladatelství Slovart vydalo ve slovenské i české verzi.

Jan Čeřovský

Tisková oprava

V minulém čísle se podařilo tiskárenskému šotkovi obrátit vzhůru nohama fotografii Srdcové chodby na obálce. Správné postavení fotografie otiskujeme (fotografie vlevo).

Autorovi snímku i všem čtenářům se omlouváme.

Redakce